

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК [398.332/1:615/89](4)

Олександр КОЖОЛЯНКО

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Чернівці(Україна)
a.kojolianko@chnu.edu.ua

ВЕСНЯНА КАЛЕНДАРНА НАРОДНА ОБРЯДОВІСТЬ У КОНТЕКСТІ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНЦІВ, МОЛДОВАН І РУМУНІВ БУКОВИНИ

Key words: *medicine, safety devices, calendar, magic, ceremony, treatment, cult.*

Alexandr Kojolianko. Spring calendar folk rite/pl in context of ethnomedicine of ukrainians, moldavians and romanians of Bukovyna

Ethnomedicine of Ukrainians, moldavans and Romanians of Bukovyna, in the context of spring folk calendar rite/pl, related to the witness holidays, that is timed to solstice, vernal and autumn equinox, and shows up most in the tipping points of annual calendar. In particular in spring and summer periods there is the most expedient use of traditional treatment on Bukovyna, that it is related to activation of forces of nature. In these holidays healthful properties and curative actions to Bukovyna add to not only the plants but also water, fire and word, that are one of components of folk treatment of these people.

Актуальність теми. Дослідження календарної обрядовості у контексті народної медицини є актуальним у історичній і медичній літературі. З давніх часів поряд з офіційною медициною різні етноси Буковини використовували різні методи і способи народної медицини, пов'язуючи їх з діями і обрядами календарної обрядовості.

Разом з тим, наявний той факт, що окремі структурні компоненти календарних свят поступово стираються з пам'яті українців, молдаван і румунів Буковини. Йдеться не лише про певні обряди та звичаї календарних свят, а й про пісні, повір'я, прикмети, народні методи лікування хвороб, носіїв яких щороку стає менше.

Мета статті: дослідити народну медицину Буковини у контексті весняної народної календарної обрядовості українців, молдаван і румунів Буковини.

Народній медицині Буковини присвячено багато наукових і науково-методичних праць. Питання народної медицини українців, молдаван і румунів розроблялись у працях дослідників другої половини XIX – XX ст.:

С.Ф. Маріана, Д. Лупашку, В. Скуратівського, О. Воропая, П. Чубинського, С. Килимника, Н. Соколової, Г. Панфилова, Т. Панфилової, Г. Кожолянка, Л. Артюх, З. Болтарович, І. Балабая, А. Нистрян і ін. Серед багатьох досліджень з цієї проблематики виділяються праці Л. Змієва, Є. Озаркевича, В. Шухевича, В. Доманицького, Б. Грінченка, М. Дікарьова, З. Кузеля, Г. Скрипник.

На жаль, менш вивченими є традиції народного лікування в буковинському краї, який служить своєрідною етноконтактною зоною української, румунської та молдавської етнічних спільнот. В різний час цієї проблеми частково торкались окремі буковинські дослідники. Зокрема, серед дослідників XIX – початку XX ст. цією проблемою, в контексті загальних етнографічних досліджень, займались Г. Купчанко, Р. Кайндль, В. Козаришук, О. Монастирський, Л. Сімігнович-Штауфе. У працях вказаних дослідників, які займались етнографічними дослідженнями Буковинського краю, ми знаходимо багато цікавих відомостей про звичаї і віру-

вання буковинських українців, які стосуються народного лікування вказаної території.

Не дивлячись на значну увагу вчених у історичних і медичних публікаціях, сучасні тенденції використання народної медицини у лікуванні хворих та розвиток нетрадиційних методів лікування потребує більшої уваги і ґрунтовного дослідження.

Звичаї та обряди нерозривно пов'язані зі сферою життя кожної людини та суспільства як своєрідної основи реалізації людської потреби у спілкуванні й суспільних зв'язках. Звичаї та обряди поєднані в систему суспільних зв'язків на основі соціокультурного та історичного складників розвитку. Народна календарна обрядовість має особливість відображати етнічне життя людей. Відповідно її можна віднести до важливих суспільних зв'язків. У той же час, календарна обрядовість зв'язана найтіснішим чином з народним лікуванням.

Календарна обрядовість займає вагоме місце в духовній культурі й відіграє важливу роль у світогляді і віруваннях не лише українського народу, а й представників інших народів, які живуть з давніх часів на Буковині (молдован та румунів).

Навесні пробудження природи несло велику відповідальність: потрібно було обробити землю, посіяти, посадити рослини, адже „навесні один день – рік годує”¹ („ziua de primăvară hrănește un an”)².

Значну роль весна відіграла в народній медицині, бо саме в цей час настає найбуйніше цвітіння цілющого зела і збір лікарських рослин.

15 лютого зима зустрічається з весною. Це свято на Буковині, як і по всій Україні, так і називається – Стрітення³. Поступово пробуджувалась і оживала природа, у зв'язку з чим буковинці відзначали свято Масляної – останній тиждень перед Великим постом⁴. В цей день готувався холодець з свинячих ніжок, тому він називався „ніжкові заговіни”. В останній день перед Великим постом говорилося: „Не можна пити горілки – бо завушниця буде”⁵.

Перший понеділок посту на Буковині носить назву „Чистого понеділка” (у румунів „Lunea curată”). В цей день румунки Буковини нічого не варять, а їдять лише холодну їжу, „щоб у діти не з'явилися прищі чи інші хвороби”. Також румунки Буковини дають в цей день дітям їсти сир, „щоб шия і потилиця не боліли під час посту”. В цей же день на території півдня Буковини (Румунія) кличуть в дім півня з курми. Годують, курей випус-

кають, а півня тримають поки не заспіває в хаті. А після того, як заспіває кажуть: „Щоб були здоровими, яке півень / Așa să fim de sănătoase ca cocoșul”, – а потім випускають⁶.

В румунів Буковини існує звичай „Sprolokania” („Очищення”), який здійснюється в перший день посту: збираються найближчі родичі і сусіди, переважно жінки та їдять „холостяцький борщ” („borș holteiu”), тобто борщ без овочів, тільки з хлібом або з кукурудзяною мукою, „щоб очистити рот та горло від залишків скоромної їжі, яку їли напередодні”⁷. „Але буває що жінки зустрічаються не вдома, а в корчмі і очищуються горілкою аж до оп'яніння...”⁸. В цей день румунки Буковини співають:

„Cine joacă-n postul mare
Face răie pe spinare!”⁹

„Хто у великий піст танцює,

На коросту спина захворіє”

У першу суботу Великого посту румуни і молдовани Буковини святкують день Святого Тодора. Вважають, що хто буде працювати в цей день, „у того оніміють руки”¹⁰. Румуни в цей день, особливо жінки та дівчата, зранку в першу чергу миють голову, „щоб цілий рік волосся росло довге, здорове і гарне”¹¹. Зазвичай у воду додають різні лікарські трави та пахучі квіти.

В цей же день румуни та молдовани Буковини збирають деякі трави, які потім на протязі року використовують як лікарські. Це оман високий, який застосовують для миття голови, та живокіст лікарський, який використовують для заживання ран¹².

Румуни Буковини 24 лютого (10 березня) святкували день Святого Харлампія, який за їхніми віруванням „ходить світом і лікує хворих за допомогою Бога”, і вважали що, „хто в цей день поститиметься і не буде працювати ніколи не захворіє”. За іншою легендою, Богом йому дана сила володіти чумою, якщо люди не будуть дотримуватись цього дня посту і будуть працювати, Святий Харлампій надішле на них чуму¹³.

25 лютого (11 березня) вагітні жінки південної частини Буковини відзначають день Святого Власа, „щоб, не дай Бог, дитина не народилась негарною або хворою”¹⁴.

У молдован і румунів Буковини початком весняних свят було 1 березня – день Мерцішора. В цей день перед сходом сонця жінки вішали на палицю біля воріт або перед будинком червону хустку¹⁵. Батьки зав'язували своїм дітям срібну або золоту монету на руку або на шию білою та червоною ниткою, „щоб діти були щасливі, здорові та чисті, як сріб-

ло, з приходом весни і щоб літом вони не захворіли на пропасницю”. В Мунтенії мерцішори носять не лише діти, а й дівчата та навіть молоді жінки, „щоб не згоріти на сонці”:

„Cine poartă mărtișoare
“Хто носить мерцішори,
Nu mai e rârlit de soare!”¹⁶
Того не обпече сонце!”

5 березня святкують день Преподобного Льва. На Лівобережжі та на Київщині було колись повір'я (яке побутує подекуди і сьогодні): якщо хворий вночі перед цим днем побачить на небі зірку, що падає, то він у цьому році помре¹⁷. До такого хворого, як до приреченого, сходилися всі рідні та знайомі прощатися. „Бо його зірка з неба впала і з собою душу забере!” – говорили селяни¹⁸.

Під впливом „баби Євдохи-Докії” на Буковині перша декада березня називається „бабиними днями”, подібно болгарським січневим „бабиним дням”¹⁹, румунським березневим „zilele babei”²⁰.

На Євдохи у румунів і молдован – Odochia, Drogobetele (14 лютого (1 березня)²¹ дитина, у якої обличчя всіяне веснянками, що інакше зветься ще ластовиннями, побачивши ластівку в цей день гукає:

„Ластівко, ластівко,
на тобі веснянки,
дай мені білянки”.

Після цього біжить умиватися „весняною” водою – „щоб ластовиння не було”²². Батьки застерігали дітей: „Якщо хтось візьме в руки ластівку чи її яечко, у того обличчя вкриється ластовинням²³, а коли зруйнує гніздечко – з'явиться ряба віспа...”²⁴.

Таке шанобливе ставлення до ластівок пояснюється тим, що селяни вважають їх божими охоронцями осель. І тому завдавати шкоди цим птахам було великим гріхом.

На 22 лютого (9 березня) припадає свято Сорока Святих Великомучеників; у румунів і молдован – Patruzeci de sfinți. В цей день на Буковині дівчата варили сорок вареників з сиром і частували хлопців, „щоб мороз любисток не побив”²⁵. Любисток часто згадується в українських народних піснях та переказах²⁶, колись уживався в народній медицині та чарах²⁷. В народі говорять не можна садити горох в цей день, бо „вродить сорок болячок на тілі”²⁸. Румуни Буковини вважали, що в цей день потрібно святкувати, а не працювати. Хто не буде цього дотримуватись, у того буде боліти голова, з'являться хвороби очей та ін.²⁹

Одне з найбільших весняних свят Благовіщення Пресвятої Богородиці (Bunavestire, Blagovištenile – у рум.), припадає на 7 квітня (25 березня). Буковинські селяни з особливою шаную ставилися до нього, оскільки вважали, „що Бог у цей день благословляє всі рослини”, а відтак було за великий гріх братися за будь-яку роботу. Особливо застерігали вагітних жінок, бо неодмінно відриже ніжку своїй дитині”³⁰. У церкві в цей день святять проскури. Хворому на пропасницю дають благовіщенську проскуру як ліки³¹. Благовіщенська проскура і стрітенська вода – цілющі, а тому їх зберігають „на божнику поміж святими образами”³². Старі люди кажуть: „Як знайдеш у цей день ряст, то зірви, кинь під ноги, топчи й промовляй:

„Топчу, топчу ряст,
дай Боже, дїждати
і на той рік топтати”.

Топтати ряст – жити, а „не топтати рясту” – вмерти. „Мабуть, йому вже рясту не топтати”, – кажуть про кволого чоловіка, що має скоро вмерти³³.

В цей день українки, румунки і молдованки Буковини збирають сніг і використовують воду з нього як ліки від головного болю і болю в суглобах. Хворий вмивається цією водою і поститься 3 середи (перша середа Великого посту, перша середа після Пасхи і перша середа після Зеленої неділі)³⁴.

Благовіщення було найбільшим святом, що відбувалось в період Великого посту. Ідея, що вкладалась у піст, очищення душі та тіла шляхом утримувань і каяття, відноситься в деякій мірі до більш ранніх уявлень селян. Про це свідчать деякі обряди, в основному очищувальні і профілактичні, що проводилися в піст. За кількістю і значенням прикріплених до них обрядів виділялися такі дні: середина посту, Вербна неділя, четвер на Страсному тижні. Потрібно зазначити, що обряди, пов'язані з цими днями, мало чим різняться між собою по всій території України. Але все-таки на Буковині вони проводились дещо інакше³⁵.

Зокрема, середина посту (середохрестя) в українців, miezul Păresii або Mijlocul Postului у румун і молдаван Буковини завжди припадало на середу. Румунки утримувались цього дня від роботи задля збереження здоров'я, „щоб не боліли в них руки і ноги протягом року, а також щоб не з'їхати з глузду”³⁶. Восьмого квітня – Благовісник – Собор архангела Гавриїла. Існує повір'я, як-що в цей день буде заgrimіти, то діти мають

підпирати пліт, дерево або стіну, „щоб спина не боліла”³⁷.

Серед свят річного циклу день Руфа – 21 квітня – найбільш загадкове. Головною прикметою цього дня, за народним віруванням, є те, що на Руфа не можна ходити в ліс, бо там „повзають гадюки, і цього дня вони можуть дуже покусати, бо це їхній день”³⁸. Загалом у народі побутує негативне ставлення до гадюк. Їх існування завдавало сільським мешканцям чимало лиха, адже часто-густо зустріч з ними закінчувалася трагічно. Тому в повсякденному житті існувало безліч різноманітних способів лікування від укусів змій. Особливо популярними були шептання та замовляння, наприклад:

„На енісейській горі совиначе гніздо,
а втім гнізді цариця-совиця;
виймай свої слуги, виймай свої зуби,
і сірі, і білі, смугасті, полосаті,
хатні, загатні, лугові, лісові, земляні
і водяні та жовті жовтениці”
(Літипський повіт, Поділля)³⁹.

Здебільшого ця форма народної медицини сприймається сучасниками з недовірою й сарказмом. Довгі роки офіційного зневаження й шельмування традиційного цілювання зробили свою невдячну справу – кинули ганьблиту тінь на мудрий народний досвід. Особливо невдячними до нього виявилися професійні медики. Між тим, саме ці способи протягом століть були єдиною формою лікування селян.

Серед зелених свят найпершим хронологічно виступає Вербна неділя. Неділя за тиждень перед Великоднем називається „Вербною”, а тиждень перед цією неділею – „вербним”⁴⁰.

У Вербну неділю святять вербу. Під церкву заздальгить навозять багато вербового гілля. Зранку на Богослужіння сходяться всі – старі й малі, „бо гріх не піти до церкви, як святять вербу”⁴¹. Коли кінчається відправа, і священник окропить гілля свяченою водою, то діти стараються якнайшвидше дістати вербу і тут же проковтнути по кілька „котиків” – „щоб горло не боліло”⁴².

Свячена верба користується великою пошаною серед населення Буковини. Свяченій вербі приписується магічна сила, і вона має велике значення в народній медицині. Коли хворіють люди або тварини, то знахарі варять свячену вербу разом з цілющими травами і напувають тим варивом хвору людину у повній надії, що „допоможе”⁴³. Виваром свяченої верби мочать голову і цим лікуються від головного болю⁴⁴. Лікуються свяченою

вербою і від пропасниці та ревматизму, збивають нею гарячку. Товчене листя з верби кладуть на рани, а горілку настояну на її листі п’ють проти шлункових захворювань⁴⁵. Румуни Буковини вважали, якщо проковтнути 3 вербових котика одразу, то це буде як профілактика захворювань горла⁴⁶.

Та чи не найбільшу користь верба давала своєю корою. Відвар із її сушеної тертої кори лікував застуду, зцілював печінку, налагоджував роботу кишківника, сечових шляхів, давав силу⁴⁷.

Настояною на кругім кип’ятку корою лікували ноги, коли „вони гудуть і набухають від вен”. В народі знають такий рецепт: треба настояти жменю кори у відрі кип’яченої води, опустити в гарячий настій ноги, поки він не охолоне, а відтак насухо обтерти їх, одягнуть лляні панчохи – і в ліжко. Отак три дні. „Ноженята, як дубенята, міцненькі стануть”, – кажуть бабусі⁴⁸.

Молоді хлопці та дівчата, граючись, лупцюють одне одного вербою біля церкви, а потім по дорозі додому, а б’ючись, примовляли:

„Fiî sănătos ca apa,
„Будь здоровий, як вода,
Mare ca rachita,
А великий, як верба,
Şi bogat ca rământul!”⁴⁹
А багатий, як земля”.

Подібні висловлювання спостерігаються і в українців⁵⁰.

Очевидно, що обряд „биття” мав магічну силу, за допомогою чого намагалися через побажання передати дітям найважливіше – великого зросту, міцного здоров’я і багатства. І це свого роду виховна дія.

Буковинський дослідник другої половини XIX ст. О. Д. Монастирський наводить приклад побутування такого звичаю на Буковині у кінці XIX ст.: „Старий, прийшовши з церкви, лупцює свою ж стару примовляючи: „А нука, стара, най я тебе троха витрепаю бечкою, абись м’нь була все така жвава, якъ до тепер!”⁵¹. До „Чистого” четверга (четвер останнього тижня Великого посту) й до кінця Великодня очисну силу мала вода⁵².

На Буковині побутує повір’я в „чистий” четвер, до світанку ворон носить із гнізда своїх дітей купатися в річці. Той, хто скупается раніше за пташенят ворона, той буде здоровий протягом року. Викупавшись, хворий набирав ще відро води із свого купелю й ніс ту воду на перехресну дорогу й виливав, „щоб там усе лихо зоставлялося”⁵³. А дехто на Слобожанщині, наприклад, ще й примов-

ляв: „Господи, Ісусе Христе, Перехресна дорого. Дай, Боже, здоров'я в ручки, ніжки і живіт трішки”⁵⁴.

В „чистий” четвер стригли дітей, „щоб волосся не лізло та щоб голова не боліла”⁵⁵.

На Буковині в „чистий” четвер існував звичай ритуального очищення вогнем та водою хати, господарства та самої людини – „очиститись перед Великим днем від усякої нечисті, лихих сил, бруду та хвороб”⁵⁶.

Перше фарбоване яйце (яке виготовляли у Великодню суботу) зберігають і в разі потреби підкурюють ним хворого на пропасницю⁵⁷. У Велику П'ятницю і на Паску зранку румуни і молдовани Буковини вмиваються та купаються у проточній воді (наприклад, у річці, „щоб до них не чіплялась жодна хвороба, а особливо короста („gâia”)⁵⁸. Лікувальні та магічні властивості приписують продуктам, які були освячені на Паску в кошику. Зокрема, „яйце діє проти корчів, хрін збільшує силу, сало дає фізичну огрядність”⁵⁹; „ладан з кошика зберігається цілий рік, і його використовують для обкурення при переляках”⁶⁰; „білок від крашанок сушать і використовують при більмі на очах”, а „сіль – як ліки проти пропасниці”⁶¹.

Багато дій, покликаних зміцнити здоров'я, побутували в день Юрія (6 травня).

У давнину люди вранці цього дня, ще до схід сонця, збирали росу і промивали нею хворі очі; дівчата вмивалися – „на красу”, старі люди мочили голову, „щоб не боліла”⁶². Іноді спосіб застосування її був складнішим. Так, у румунів і молдован Буковини її треба було зібрати до схід сонця і переварити на вогні, запаленому посвяченою вербою⁶³. У даному випадку маємо вдалий приклад поєднання язичницьких форм (використання вогню) з елементами християнізації⁶⁴.

23 травня – в день Симона Зілоа ходять по лісах, збираючи лікарські рослини⁶⁵. В народі вважають, що Зілоа дає цілющу траву, і що він порядкує рослинами⁶⁶. День Св. Апостола Симона Зілоа в традиціях українців Буковини є днем „добрих” (незаклятих) скарбів та цілющого і чарівного зілля.

Ранком в цей день Симона Зілоа дівки-чарівниці та молодичі-знахарки ходять по лісах та ще з росою збирають цілюще і чарівне зілля, яке на Київщині називається „Симонове зело”, на Лівобережжі – „Симонове зело”, а цей день називається „Зільник”. Підійшовши до рослини, стають обличчям на схід сонця, хрестяться з молитвою, обертаються на захід, виривають рослину і кажуть:

„Мати Божа ходила,
Зілля родила,
Відром поливала,
Нам на поміч давала.”

На Харківщині говорили, що Симонове зело баби стараються до схід сонця назбирати різних трав нарвати коріння. Все те вони засушують, а потім вживають від всяких хвороб: роблять ванни, настої для пиття, дають жувати корінь і листя. Коли рвуть траву, то говорять:

„Травка-травиця, красна дівиця,
Не я тебе садила, не я і поливала;
Господь тебе садив,
Господь і поливав, -

Всякому християнинові на поміч давав”⁶⁷.

Всі четверги між Паскою та Трійцею є дуже в пошані у румунів і молдован Буковини. Окрім того, що в ці дні забороняється працювати, вони ще забороняють збирати лікувальне зілля та ходити до знахарок.⁶⁸ Вважалося, що в цей інтервал часу злі духи занепокоєні різними замовляннями, ворожіннями і магічними діями, спрямованими на лікування, а також добрі сили, які викликані на допомогу, замість того, щоб робити добро хворому, ще більше йому шкодять, і не лише йому, а й тому, хто цим лікуванням займається⁶⁹.

За народними віруваннями 14 червня весна зустрічається з літом⁷⁰, а тому годиться належним чином провести весну та зустріти літо.

Таким чином, українці, молдовани і румуни Буковини використовували квіти, рослини і їх коріння у народній медицині весняної народної календарної обрядовості.

Дослідження показують, що буковинці широко використовували народну медицину під час календарної обрядовості у лікуванні різних хвороб.

Література:

¹ Гринченко Б.Д. Етнографические материалы собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях. загадки и пр. / Б.Д. Гринченко. – Вып. I. Рассказы, сказки, предания, пословицы. – Чернигов, 1895. – С. 23.

² Fochi A. Paralele folclorice coordonatele culturii Carpatice. – București: Minerva, 1984. – P. 209.

³ Кожоляно Г. К. Весняні свята на Буковині / Г.К. Кожоляно // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових праць. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Том 1. – С. 173.

- ⁴ Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С. Килимник. У 3-х кн., 6 томах. – К.: Обереги, 1994. – Кн. I.– Т. 2. (Весняний цикл). – с. 151.
- ⁵ Там само. С. 152.
- ⁶ Marian S.F. Sărbătorile la români. Studiu etnografic / S.F. Marian. – București: Institutul de arte grafice, 1899. – Vol.II. – P. 2.
- ⁷ Там само, С. 3.
- ⁸ Câteva datini de Paști la români de L. Bodnărescul. Ediția a doua / Leonidas Bodnărescul. – Chișinău: Luceafărul, 1920. – P. 4.
- ⁹ Marian S.F. ..., вказ. праця, Vol. II. – P. 6.
- ¹⁰ Там само, С. 38
- ¹¹ Там само, С. 52.
- ¹² Там само, С. 39.
- ¹³ Там само, С. 26.
- ¹⁴ Lupașcu D.S. Medicina babelor / D.S. Lupașcu. – București, 1890. – P. 40.
- ¹⁵ Кожолянюк Г. К. ..., вказ. праця, С. 176.
- ¹⁶ Marian S.F. ..., вказ. праця, Vol.II. – P. 139.
- ¹⁷ Скуратівський В.І. Дідух: Свята українського народу / В.І. Скуратівський. – К.: Освіта, 1995. – С. 64.
- ¹⁸ Чубинський П. Ангели на сходах неба. Народні повір'я та забобони / Павло Чубинський. – К.: Глобус, 1992. – С. 7.
- ¹⁹ Василева М. Календарні празниці и обичаи / М. Василева // Добруджа. Етнографски, фолклорни и езикови проучвания. – София, 1974. – С. 45-58.
- ²⁰ Olinescu M. Mitologie românească / M. Olinescu. – București, 2003. – P. 259-260.
- ²¹ Скуратівський В.Г. ..., вказ. праця, С. 67.
- ²² Воропай О. Рослини у звичаях і віруваннях українського народу / Олекса Воропай // Основа, 1996. – № 30 (8). – С. 161.
- ²³ Матеріали етнографічної експедиції Чернівецького національного університету (МЕЕ ЧНУ). – Чернівці. – 1998. – Т. 8. – С. 10.
- ²⁴ Скуратівський В. ..., вказ. праця, С. 68.
- ²⁵ Воропай О. ..., вказ. праця, С. 168.
- ²⁶ Українські народні пісні та думи. – К.: Т-во „Знання” України, 1992. – С. 90.
- ²⁷ Соколова Н.С., Панфилов Г.А., Панфилова Т.Г. Дикорастущие и культурные растения в народной медицины / Н.С. Соколова, Г.А. Панфилов, Т.Г. Панфилова. – М., 1990. – С. 40.
- ²⁸ Гринченко Б.Д. вказ. праця, С. 33.
- ²⁹ Marian S.F. ..., вказ. праця, Vol. II. – P. 145.
- ³⁰ Скуратівський В.Т. ..., вказ. праця, С. 86.
- ³¹ Артюх Л. Харчові заборони в українській культурі / Л. Артюх // Третій міжнародний конгрес українців. – Харків, 26–29 серп. 1996. – С. 126.
- ³² Кожолянюк Г. К. ..., вказ. праця, С. 177.
- ³³ Воропай О. ..., вказ. праця, С. 195.
- ³⁴ Marian S.F. ..., вказ. праця, Vol. II. – P. 226.
- ³⁵ Кожолянюк Г. К. ..., вказ. праця, С. 178.
- ³⁶ Marian S.F. ..., вказ. праця, Vol.II. – P. 214.
- ³⁷ Этнографические материалы. ..., вказана праця. С. 241.
- ³⁸ Воропай О. ..., вказана праця. С. 241
- ³⁹ Там само, С. 242.
- ⁴⁰ Маковій Г.П. Золоте віно з бабусиною скрині / Г.П. Маковій. – Чернівці, 1993. – С. 39.
- ⁴¹ Тодощук М. Зелені свята / М. Тодощук // Молодий буковинець. – 1991. – № 21 (25 березня). – С. 1.
- ⁴² Воропай О. ..., вказана праця. С. 145.
- ⁴³ Там само. С. 140.
- ⁴⁴ Маковій Г. Затоптаний цвіт. Народознавчі оповідки / Г. Маковій. – К.: Український письменник, 1993. – С. 87.
- ⁴⁵ Липа Ю. Ліки під ногами. – Краків, 1947. – С. 47.
- ⁴⁶ Marian S.F. ..., вказана праця. – Vol.II. P.263.
- ⁴⁷ Балабай И.В., Нистрян А.К. Растения, которые нас лечат / И. В. Балабай, А.К. Нистрян. – Кишинёв: Карте Молдовеняскэ, 1988. – С. 94.
- ⁴⁸ Sbiera I., Marian S. F. Die Rumänen / I. Sbiera I., S. F. Marian // Herzogthum Bukowina in Wort und Bild.– Wien, 1899. – S.223.
- ⁴⁹ Folclor vechi românesc / Ediție îngrijită de C. Ciuchindel. – București: Minerva, 1990. – P. 241.
- ⁵⁰ Сапіга В.К. Українські народні свята та звичаї / В.К. Сапіга. – К.: Знання України. 1993. – С. 49.
- ⁵¹ Манастырській А. Д. На Великдень / А.Д. Манастырській // Буковински Вѣдомости.– 1895.– 25 марта (6 апреля). – С. 3.
- ⁵² Болтарович З.Є. Українська народна медицина: Історія і практика / З.Є. Болтарович. – К.: Абрис, 1994. – С. 244.
- ⁵³ МЕЕ ЧНУ.– 1997.– Т.8. С.3.
- ⁵⁴ Сапіга В. К. ..., вказана праця. С. 51.
- ⁵⁵ Байбурын А.К. Ритуал: между биологическим и социальным / А.К. Байбурын // Фольклор и этнографическая действительность. – СПб.: Наука, 1992. – С. 78.

⁵⁶ Грябан В. Очисна функція вогню в календарних святах українців Буковини / В. Грябан // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології: Збірник наукових праць. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – Т. 2. – С. 234.

⁵⁷ Câteva datini de Paști la români de Leonida Bdnarescul: Ediția a doua. – Chișinău: Luceafărul, 1920. – P. 5.

⁵⁸ Marian S.F. ..., вказана праця. 1901. – Vol.III. P. 65.

⁵⁹ Simiginowicz-Staufe L.A. Die Volkergruppen der Bukowina. Ethnographisch – kulturhistorische Skizzen / L.A. Simiginowicz-Staufe. – Czernowitz: Buchdruckerei H. Czopp, 1884. – S. 56.

⁶⁰ Marian S.F. ..., вказ. праця. – Vol.III. P. 84.

⁶¹ Там само, С. 86.

⁶² Сапіга В.К. ..., вказ. праця. С. 62.

⁶³ Niculiță-Voronca E. Datinele și credințele poporului roman / E. Niculiță-Voronca. – Cernăuți, 1903. – P. 299.

⁶⁴ Грябан В. Звичай Юріївських ватр у гірського населення Буковини / В. Грябан // Буковинський історико-етнографічний вісник. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – Вип. 3. – С. 23.

⁶⁵ Серебрянікова Н.І. Профілактика зайворювань у традиційній культурі східнослов'янського населення Одещини / Н.І. Серебрянікова // Буковинський історико-етнографічний вісник. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – Вип. 3. – С. 96

⁶⁶ Воропай О. ..., вказ. праця, С. 136.

⁶⁷ Иванов В.В. Жизнь и творчество крестьян харьковской губернии. Очерки по этнографии края / В.В. Иванов. – Харьков, 1898. – С. 325.

⁶⁸ Pamfile T. Sărbătorile de vară la români. Din viața poporului roman: culegeri și studii. Studiu etnografic / T. Pamfile. – București: Academia română, 1910. – P.1.

⁶⁹ Там само. С. 2.

⁷⁰ Скуратівський В. Свято трійці 14 червня / В. Скуратівський // Освіта. – 1992. – 9 червня. С. 1.

Kojoliano Alexandr. PRINTEMPS PEOPLE CALENDRIER RITUEL DANS LE CADRE DE UKRAINE MÉDECINE POPULAIRE, LES MOLDAVES ET LES ROUMAINS BUKOVYNY

Ukrainien de la médecine traditionnelle, moldave et roumaine de Bucovine, dans le cadre de rituels de printemps civils populaires

associés à des vacances aux limites, qui se limitent à l'équinoxe de printemps, et est actuellement la plus importante dans le calendrier annuel. En particulier dans le calendrier de printemps ritualisme est opportun d'utiliser un traitement conventionnel en Bucovine, qui est associée à l'activation des forces de la nature. Ces vacances propriétés médicinales et action thérapeutique Bucovine attribuée non seulement les plantes, mais aussi l'eau, le feu et la parole qui est un élément constitutif du traitement national de ces personnes. Dans une série d'événements, la plupart des coutumes et des rites liés à la médecine traditionnelle, la plupart du temps liées à la prévention.

Un un clefs propos: *une médecine, un coupe-circuits, un calendrier, une magie, un rite, une cure, un culte.*

Кожолянюк Александр. ВЕСЕННЯЯ КАЛЕНДАРНАЯ НАРОДНАЯ ОБРЯДНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ НАРОДНОЙ МЕДИЦИНЫ УКРАИНЦЕВ, МОЛДАВАН И РУМЫН БУКОВИНЫ

Народная медицина украинцев, молдаван и румын Буковины, в контексте весенней народной календарной обрядности, связана с пограничными праздниками, которые приурочены к весеннему равноденствию, и проявляется больше всего в переломных моментах календаря. В частности в весенний периоды календарной обрядности происходит целесообразное использование традиционного лечения на Буковине, что связано с активизацией сил природы. В этих праздниках целебные свойства и лечебные действия буковинцы приписывают не только растениям, но и воде, огню и слову, которые являются одним из компонентов народного лечения этих народов. В цикле праздников большинство обычаев и обрядов касающихся народной медицины, связанные в основном с профилактикой.

Ключевые слова: *медицина, обереги, календарь, магия, обряд, лечение, культ.*